

EVANG. GYÉHÁZ ÉS ISKOLA.

Előzetés díja:

Égész évre . . . 12 kor.
Fél évre . . . 6 .
Negyedévre . . . 3 .
Egy szám ára 24 fill.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Kiadótulajdonos és szerkesztő:

VERES JÓZSEF.

Felelős szerkesztő:

HAJTS BÁLINT.

Hirdetés díja:

Égész oldal . . . 16 kor.
Fél oldal . . . 8 .
Negyed oldal . . . 4 .
Nyolczad oldal . . . 2 .

Az iskola a tanév kezdetén

Elmult a nyári iskolai szünidő. Gyorsan mult el. Igen rövidnek látszott mind tanítványok, mind szülők, de különösen a tanítóknak, a kik aligha pihenték ki a mult iskolai év — testük és lelküket nyűgöző — fáradalmait, lévén azoknak — különösen felekezeti néptanítóknak — iskolai gyermektanításon kívül — más foglalatosságuk is, a mely elfoglaltatja őket: reggeltől estig és az év kezdetétől a végéig. Mintha csak ez idő gyors szárnyakon repült volna el: úgy tűnik fel az a gondolkodó előtt. Magamnak is úgy tetszik. Pedig édes jó Istenem! nekem már 40 évi tanítói működésem után, nyugalomba helyezett tanítóknak, mi gondom is lehet arra: kezdődik-e vagy végződik-e és miként mulik el egy iskolai tanév? Én valóban nyugodhatnék a megérdemelt minimalis nyugdíj babérjain, ha ama gondolat nem bántana, hogy ezen megélni: kevés, meghalni pedig rajta, semmi mással nem gondolva: sok. Ne csudálkozzék ezen tehát, de senki sem, ha ilyen veteránusok is gondolnak erre és foglalatatoskodnak ezen üdvös ügygyel. Végzetes valami az az emberben, hogy a mivel szívet és lélekkel odaadóan foglalatkozott, azzal még álmodni is szokott. Az öreg tanító, ha nyugalomba is van helyezve, a mikor hallja az iskolát, a tanítást emlegetni: feleszmél, ébred, lelkessedik, mint csak a régi obsitos katona, ha harc, csata és háborúról van szó.

Valóban nagy gondot támaszt egy tanévi időköz, nemcsak iskolai gyermekeknek, szülőknek és tanítóknak, de nemzetünk tan- és oktatás szent ügyét szíveiken viselő társadalmunk minden rendű és rangú ügybarátjainak is. Az iskolás gyermeknek van oka felfohászkozni a tanév kezdetén, a midőn őt a szülő iskolába vezet, beiratja, ama nagy mesterünk és tanítónk, Jézus Krisztus Urunk

segedelmeért, a ki a tanulni vágyó gyermekek iránti szeretetből azt mondá, rájok nézve áldást hozólag: „engedjétek hozzám jönni a kis gyermekeket, mert ilyeneké, az Istennek országa.“ Van oka a szülőknek is felfohászkozni: „Ó Uram, adj erőt, tehetséget és segítséget, hogy gyermekem gyarapodjék, isteni félelem és bölcsességben, testének állapotjában és Isten s emberek előtt való kedvességben.“ Van oka különösen a tanítóknak is felsóhajtani, a ki minden nehézségek, mostohaságok, akadályok, nélkülözések és hiányok mellett is, akar, igyekszik, a követelményeknek megfelelni, sikert elérni, hogy a közérdeknek eleget tegyen és a maga lelkiismeretét is megnyugtassa és ama szentírásban ígért jutalmat is megérdemlje, a mely ily szent szavakban van biztosítva: „A kik másokat tanítanak az igazságra, miként a csillagok, örökkön és örökké fénylenek.“

Nem csekély, sőt nagyon nehéz feladat a falusi, különösen felekezeti iskolákban boldogulni, a hol többnyire vegyes elemi osztatlan 6 osztályú egy tanerővel bíró iskolák vannak. Hozzá a tanító kántor is, közbeeső temetésekkel kénytelen a törvény által megszabott szorgalmi időnek egy jó részét — elfogyasztani. Az iskolák rendesen túl vannak tömve, úgy hogy a törvényes létszámnál felül jókora többlettel van megáldva, csakis egy embererővel dicsekvő — tanító. Van tehát módja amúgy is rövid — falusi alig 8 hónapi szorgalmi idő alatt profétai, illetőleg tanítói tehetségét megpróbálni a túlnépes iskolájában, semmi erkölcsi előképzettséggel nem bíró, inkább kifejlődött, rosza való hajlammal jeleskedő falusi gyermekek között, ha a sok kíváncsival és igényvel, szemben, a minőket a mai kor a legegyszerűbb falusi elemi iskolától is megkövetel, akar fáradozásának és igyekezetének csak némi sikerét is látni.

Mert hiszen a falusi gyermekek szülei túlmér-

téken való elfoglaltságuk miatt, a minőt a mai nagy terhekkel telt élet önfenntartása ró reájuk, nem érnek rá, hogy gyermekeiknek erkölcsi, vallás, családi iskolájából eredő — előképzettséget adjanak és istenfélelemre szoktassák, mint egykoron a szülők azt meg is tették: a mikoron még nem volt oly terhes ez a földi élet. Gyermekek-óvodák, a melyeknek ezen előképzettséget teljesíteni kellene pedig nincsenek: a minőkre, ha valahol, akkor a falukon kiáltó szükség van. Ezek nélkül felnő a gyermek az úton, utcán, akár a vad állatocská a pusztán, erdőn, magára hagyatva, nem hallva, nem látva semmi jót, semmi szépet, semmi illőt, de csak a rosszat, erkölcstelenet és kárhozatosat. Ez a rossz a gyermek viasz lágyságú szíven, lelkén és kedélyén oly érdes nyomokat hágy, hogy azokat az iskolának bármilyen gondos faragás, gyakorlás és csiszolás mellett is: ritkán sikerül egészen tisztára simítani. Különösen nehéz dolog ez a mai „Ne nyúlj hozzám“ iskolai fegyelmi rendszabályok mellett, a melyeket példázza eléggé e satirikus verszet:

Gyermekek szülőknek már is parancsolnak,
A mint ők akarnak, szülők úgy tánczolnak;
Az iskolás gyermek jó tanítójára,
Nem szokott hallgatni, sem tanítására;
Ha valahogy egyet megint tán vesszövel:
Biztos lehet, hogy őt bottal oszépelik el.

Az iskolai fegyelmi rendszabályok mellett aligha úgy nem vagyunk minden jó szándékú iskolai oktatás és tanításunk mellett, hogy nevelünk és kitanítunk okos, eszes és furfangos falurosszakat és gonoszokat, a kik egyszer kikerülvén az iskolából, mint a társadalom polgárai, az idő és élet körülményeivel nem tudnak — de még saját sorsukkal sem — megbékülni se miatt gyakran a társadalomnak csak bajára vannak.

E mellett falusi iskolánk többnyire felekezeti szegény iskolák; szegényesen és így hiányosan vannak beruházva. Nagyobb részben négy falán, ablakokon és ajtón kívül nélkülöznek majdnem minden egyéb iskolai kelléket. Igaz, hogy a m. államunktól kinevezett iskolai látogató évről évre följegyezi; mi hiányzik? mi szükséges? de úgy látszik, hogy ez csak olyanféle följegyzés, a melyet a toll, vagy az írón fogékonyan följegyez és a papiros egész nyugodtan megtűr. És ez évről-évre így megy. Bizony bizony, nagyobb erélyt és lelkiismeretesebb eljárást kellene tanúsítani a falusi népoktatást illetőleg. Avagy talán az

ilyen iskolai látogatási feljegyzések, ex offo nem is jutnak a rendeltetésük helyére? Vagy azok a tömérdek statisztikai kimutatások — az iskola állapotáról — arra valók lennének csak, hogy a tanítónak munkát adjanak és a drága iskolai időt hiábavalóan tékozolják? A falusi népoktatás és nevelésnek, különösen a szegény felekezeteknél, olyan hiányai vannak, a melyeket különösen az iskolai tanév kezdetén lehetetlen figyelembe nem venni a tanügy barátainak. Ily hiányokon, ha ezt a szegény felekezetek, mint az iskola fenntartók nem tehetik, az államnak kellene segíteni és segíthetne is, ha nem keresné minden szabadon megtehető tennél a törvényesség és szabályszerűséget, a mi sokszor megdönti a szabadelvű eljárást.

A keresztény ág. hitv. ev. egyház szabad-
elvűségénél fogva, mint hajdan is igyekezett, úgy most is igyekszik a legfőbb mesterünk Jézus Krisztus evangéliumának szabad világosságát, iskoláiban terjeszteni és pedig ama szabad világosságot, a melyről nagy mesterünk azt mondja: „ti szabadságra hivatatok atyámfiai, csak hogy a szabadságot ne adjátok a testnek bűre való alkalmatosságul, hanem szeretetből egymásnak szolgáljatok.“ Hogy tehát népnevelésünk és oktatásunk egészen nemzeties és az egységes magyar állam eszme feltételeinek megfelelő legyen, már régtől volna szükséges, hogy az állam az evangélium ezen jellegei szerint cselekedett volna és a népnevelés és oktatást, a mennyiben csakugyan minden vonalon nem felelt meg a magyar állam igényeinek, függetlenítette volna, minden olyan befolyásoktól, a melyek szabad szellemet leszorítva, más veszedelmes iránynak: tehát testi bűnnek alkalmatosságul szolgálnak. Ez a protestáns szabad szellem nagyon szükséges a népoktatásnál, hogy a nép veszedelmes irányadások által el ne vezetessék vakon akár a vallása, akár az állama szeretetében és nagyrabecsülésében. Ha a m. állam az evangélium jellegéje szerint a népoktatást magáénak és szabad szelleműnek tette volna; bizonyára már azon idő alatt, a mint alkotmányunkat vissza kaptuk sem idegen nemzetieségi irány, sem izgalmas nyugtalanság, sem az államot, sem a vallást nem háborgatták volna, de egy boldogító gondolat, eszme és érzet vezérelte volna a nemzetet, tudniillik ez: „szeretetből egymásnak szolgáljatok.“

Ezen a mulasztáson most hirtelen segíteni alig lehet; hanem kis gyermekeket és a nép

felnőtteit, értem mind a két nembeli ifjúságot a magyar nyelv tökéletesebb ismeretére vezérelni és a nyelvvel közösen járó hazájuk iránt való igaz magyar érzelmeket és szeretetöket fejleszteni — gondolom: mindig lehet, sőt szükséges. Kis gyermekeknél el lehet ezt érni gyermek óvodák által, a melyek szükségesek minden egyes falucsukában is: mert ezek képezik a népnevelés és oktatás nemzeti irányának alapját. Azért kormányunk kiváló kötelességének ismerje minden egyes faluban, a hol csak népiskola van, gyermek óvodákat haladéktalanul létesíteni. Az óvodák létesítése azonban ne legyen csak papirososan hatóságilag óhajtott és azután irattárban heverő rendelet, mint ez ügy iránt való közöny bizonyítványa: hanem legyen már valóban testet öltő íge. A felnőtt ifjúságnál pedig a fent érintett célt ellehetne érni, olvasó és hangrendszeres ének és dalra vezető és oktató egyesületek által, a mely egyesületeknek vezetői az iskola-tanítók és lelkészek lennének. Ez ifjúsági egyleteknek magas kormányunk erélyes befolyása, támogatása és felügyelete mellett gondoljuk mind keletkezését, mind fenntartását is. Ilyen módon hisszük, egynéhány évtized lefolyása alatt nevelünk edes hazánkban oly nemzedéket, a mely a hazájá iránti érzelemben és szeretetben egy lesz és hazájuknak ősi intézményeit: szabadságát és önállóságát főként fogja mindig tekinteni.

Akár tehát az iskolai tanév kezdetével, akár zartakor, mindazok, a kik szívvel, lélekkel, akarat-tal és tettel a nemzeti iskolának és alapos népoktatásnak hívei, látván és tudván a tanügyünk e sorokban érintett hiányait, nem szűnünk szívünk mélyéből felsóhajtani: „alapos népnevelés és oktatás jöjjön el e te országod.”

MICSINAY PÁL
nyug. ev. tan.

Az istentiszteletek egyöntetősége az ev. egyházban, tekintettel a temetési szertartásra.

Irta s a tiszavidéki ev. egyházmegyei lelkészi értekezleten 1903. jun. 9-én Mernyiken felolvasta;

PAULIK JÁNOS nyíregyházi ev. lelkész.

(Folytatás és vége.)

Van azonban még egy dolog, a mely figyelmünket szintén nagyon megérdemli s bő anyagot nyújt az eszmeeserére s ez: a temetési szertartás.

E téren minden elképzelhető variációt láthatunk.

S látunk e szertartásokon belül olyan vonásokat is, a melyek értékét nem éppen emelik.

Én végeztem már olyan temetést is, a mely három órát vett igénybe. S ez — csak kuriosumként említem — állou a következőkből:

Ének. Utána liturgia.

Második ének. Utána a lelkész búcsúztatója a halott nevében a háztól, udvartól stb., a melyben lakott

Jött a temetési conductus ki a temetőbe, éneklés közepette. A temetőben liturgia, áldás, ének

A halott elföldelése után az egész gyülekezet a templomba vonult; ott az oltár előtt újból jött a liturgia; utána ének, azután gyászbeszéd a szószéken; a beszéd után verses búcsúztató a kántor szájából s végül befejező ének

S mindez egy 17 éves igénytelen leánykárért történt!

Ki ne tartaná ezt testet és lelket egyaránt kimerítő túzásnak?

Igaz, hogy ilyen, végkimerülésig való temetkezés már csak kevés helyen divik, de azért, mint jelenség, megérdemli, hogy megemlítették.

A temetési szertartásnak elterjedtebb alakja az énekel, imával és gyászbeszéddel való temetés. Ritkább a liturgiával s búcsúztatóval való.

Menjünk csak végig ezeken az alkatrészekeken!

Hogy ének és ima legyen a temetésnél, azt a dolog természete s a temetési szertartásnak vallásos jellege hozza magával; erről tehát nincs mit beszélnem.

A mi azonban a liturgiát illeti, azt én nem tartom temetésre valónak. Én ezt a szertartási actust kizárólag csak a templomi istentiszteletnek tartanám fenn, az oltár elé, ha másért nem, azért, hogy a templomi istentiszteletnek minden más functiók fölé emelkedő méltóságát s kitűnőségét jelezze. Én a halottat a templomba szintén nem vinném soha, a mint az egyes gyülekezetekben teszik; nem pedig azért, mert borzad a lelkem attól a gondolattól, hogy különféle felozzlási stádiumban levő holttestek a templomba, az egyház legszentebb területére, vitessenek. Kivételt csak a pappal tennék, mint a kinek az Ur háza legfőbb működési tere s a kinél nagyon logikusnak találom azt, hogy onnan induljon utolsó útjára, a hol lelkileg élt, küzdött s a gyülekezetet lelkileg táplálta. De mással senkivel!

Atmegyek a temetési beszédekre.

A rón. kath. papság, tudjuk, ezt a functiót a temetési szertartásból kihagyta. Nálunk azonban főalkatrész gyanánt ott szerepel.

Melyik a helyesebb eljárás?

Ha erre a kérdésre merem elvi álláspontról

akarnánk felelni, — a mely szerint t. i. minden vallásos jellegű összefüggésnek központját az igehirdetés kell hogy képezze, — akkor röviden azt kellene mondanunk, hogy a miénk. A prot. elvnek gyakorlati kivitele azonban éppen ezen szer-tartásnál sok olyasfélét vet fel, a mi gondolkodóba ejt s a halotti prédikációknak ideálisan feltételezett értékét bizony nagy mértékben leszállítja. Egész csomó kifogást lehet felhozni a temetési beszédek ellen. Valóságos Scylla és Charybdis ez a functió s Istentől különösen megáldott legyen, a ki közöttük veszedelem nélkül áthajózik.

Tudvalevő dolog, hogy az összes egyházi beszédek közt legnehezebb a temetési beszéd. Az iránta való különös igények, a hely, az alkalom egyaránt nehézzé teszik.

Egy előkelő egyházi író, (római katolikus) a következőkkel érvel a temetési beszédek ellen:

„A halottakra nézve fölöslegesek, mert hiszen azok a halottat sem építeni sem megjavítani, sem üdvözíteni nem képesek. Építeni nem, mert a halottak őket nem hallják; javítani nem, mert napjaik már lepecsételtettek; üdvözíteni nem mert felettük már az isten ítél, cselekedeteik s nem a papnak beszédje szerint. . . .“

„De talán az élőkre nézve áldást-hozók? kérdhetnők. Fájdalom, — folytatja tovább idézett írónk — ezeknél is inkább a hiúság kielégítésére, mintsem az építésre szolgálnak. A mi bennük általánosan mondatik, az fölösleges. Bizonyítunk bennük olyanokat, a miket kétségbe senki nem von; beszélünk olyanokat, a miket mindenki tud; ismételtetünk olyanokat, a mik már százszor elmondattak s közzsájon forognak; vigasztalunk olyanokat, a kik nem búsulnak; s viszont megrikatunk olyanokat, a kik a nélkül is sirnak; beszélünk csak azért, mert beszélünk kell, hogy a halott prédikációval legyen eltemetve. A mi különöset, egyénit a halott életéből felhozhatnánk, az vagy nem érdekes, vagy legfeljebb visszatetszést szül. Az egyszerű emberek életrajza na gyon rövid s mindenütt ugyanaz. Született, élt és meghalt. Majdnem ez az egész, a mit róluk mondani lehet. S ha valaki metán különös érdemei, vagy kihágásai által tűnt ki, minek azt feszegetni? S ha az ember holmi reszeges, istenkáromló és erkölcstelen embereknek leckét tart, az csak haragot és ellenségeskedést szül s javulást ritkán. Mikor pedig valakinek az erényeit magasztaljuk, egyesek igenlőleg bölintgatnak, mások ellenben kételkedőleg a fejüket rázzák s magokban gondolnak valamit a szónokról. „Ez temetési beszédeknek összes eredménye.“ . . .“

Ezek mellett idézett íróm a temetési beszédek ellen felhossa még azt is, hogy a papnak nincs is meg a kellő ideje, hogy azokra jól elkészülhessen; s ha csak úgy készületlenül kény-

telen beszélni, az beszédjeinek értékét nagyon leszállítja; s megpróbálván az ilyeneket, abba a veszedelembé sodortatik, hogy máskor, a templomban is megpróbálja a szónoklásnak ezt a könnyebb módját, a mi kétségtelenül beszédjeinek rovására fog esni. Felhossa még azt is, hogy az által, hogy a pap kénytelen összevissza, minde-nütt, gyakran szemétdombokhoz hasonló udvarokon beszélni, az istenige méltósága degradáltatik s a lelkekre való hatása is veszélyeztetik, a mennyiben ezek gyakran hallván beszédeket, azokat asztán nem hallgatják kellő figyelemmel s csak afféle üres parádénak nézik. Mert hogy nem mindig az istenige után való szomj anyja a prédikációnak, kilátszik abból, hogy miért üresek hát a templomok? Ez az üresség azt bizonyítja, hogy a temetési beszédek előidézője az élőknek a hiúsága, hogy elmondhassák, hogy halottjukat prédikációval temettették el. Felhossa még azt is, hogy a temetési beszédekre való előkészület, különösen nagy gyülekezetekben, elvonja a lelkészt más hasznos foglalkozástól; elvonja őt a vasár-napi beszédekre való alapos előkészülettől is, a mi ezeknek hatását gyöngíti

Talán sok is a kifogásból, de én őszintén megvallom, hogy ezeknek majdnem mindenikét beigazolva láttam már lelkészi praxisomban s irigykedve néztem sokszor a pópista papságra, a mely tudvalevőleg mindenkit, koldust és királyt egyformán beszéd nélkül temet, legfeljebb csak más és más ruhában. Irigyelem őt azért, mivel soha nem jön abba a veszedelembé, a mely a prot. papságot lépten nyomon fenyegeti, hogy kénytelen legyen beszélni, ha nincs is igazán mondani valója; kénytelen legyen sokszor az igazságot kerülni, takargatni, nehogy az élőknel fitorokat provokáljon, vagy sebeket ejtsen; vagy hogy dicséretre — a mit pedig nagyon szeret a közönség — hangoltassék ott, a hol nincs dicsérni való s így olyanok tűnjék fel, a ki jó pénzért mindent megcsinál, mert hiszen a mai korban mit is tudnának pénznel egyebet mozgó gyanánt elképzeln. Mert, — különösen mi, nagy gyülekezetek papjai, — naponként ki vagyunk téve ennek a veszélynek, mivel a halottakat nem ismerjük s kénytelenek vagyunk beszédjeinkben a halott bejelentők igaz, vagy sokszor nem igaz információi után indulni. Igaz, hogy mindezeket a veszedelmeket el lehetne talán kerülni, ha a lelkész az igehirdetés természetéhez mereven ragaszkodva, bizonyos szentirási igazságokat hirdet, nem nézván se jobbra, se balra, se a halottra, se az élőkre; de az is bizonyos, hogy az ilyen elvont beszédeket a közönség, melynek belőlük okulnia kellene, érdektelenül hallgatja s így azok eltévesztik hatásukat. Mert hát — a mint látjuk és tapasztaljuk, a közönség nagy része nem éppen azért megy a temetésre, hogy ott

okuljon, hanem inkább csak hogy ott legyen. etiquetteből, vagy kíváncsiságból.

Kérdem ezek után: megvan-e a temetési beszédnek az a nagy jelentősége, a mit neki tulajdonítunk? Nincs, és nincs!

Hát ha még tekintetbe vesszük azt is, hogy hány, különben sikerült beszédet tesz tönkre a rossz időjárás, a hideg, a forróság, a sírás és jajgatás, a holttest büze, kutyaugatás, tyúkkotkodásolás, egy malac elszabadulása — (tapasztaltam!) — s az udvaron eseti egyéb zajos véletlenség; ha tekintetbe vesszük a csapás alatt, vagy a virasztásokban kifáradt hátramaradottak lelkeinek aléltságát, néha a beszéd, az oktatás iránt való érzéketlenségét, — a mit szintén sokszor tapasztaltam. — akkor a fenti kérdésre újra tagadólag kell felelnünk.

Ha őszintén beszélünk, meg kell vallanunk, hogy nekünk sem mindég öröm ez a functió, mivel sokszor csak azért beszélünk, mert úgy kívánták, jölehet nincs mit mondanunk; sőt gyakran beszédünknek a halottal való közelebbi kapcsolatba hozását is kerüljük, mivel jobb, ha kerüljük. Igen ám, csak hogy akkor a beszéd nem alkalmi beszéd s el lehet mondani máskor is! Ha pedig kapcsolatba hozzuk beszédünket a halottal s olyanokat mondunk esetleg róla, vagy felette, a mi nem igaz, vagy legalább is kétséges: akkor meg a közönség előtt, — a mely ezen beszédeinket különösen szokta bírálni s a mely a halottat rendszerint jobban ismeri, mint mi magunk — szavahihetőségünk s hitelünk szenvedhet kárt. S összehasonlítván azt a kevés alkalmat, a mikor a halottal kapcsolatban csakugyan lehet alkalmi építő beszédet mondani, azzal a legtöbb alkalmal, a mikor nem lehet: érdemes-e a temetési beszédeket a temetési szertartás alkotó része gyanánt fentartani?

En azt tartom, hogy: nem; s tekintve azt a sok, igazán komoly, erkölcsi jelentőségű veszedelmet, a mely e téren a lelkészre s az igazságra nézve egyaránt fenforog, arra a meggyőződésre jutottam, hogy a temetési beszédek eltörlése csak előnyös lehetne.

S ezt mindannak dacára vallom, hogy talán rám idézik a prot. elvet s Pál apostolnak a szavait, a melyek szerint „még a házfedelek-ről is“ kell hirdetni az igét. Vallom azért, mert az ige hirdetésen a temetési beszédek eltörlése által csorbát esni nem látok, lévén a papnak minden szava, a szó nemes értelmében vett ige hirdetés s a pap ige hirdető, illetve építő, vigasztaló és megnyugtató hivatását a temetésen más alakban és érvényesítheti. A legideálisabb állapot persze az lenne, hogy a lelkész a temetéseknél prédikáljon is, nem is; prédikáljon akkor, a mikor arra jó alkalom adódik s ne prédikáljon a kétes je-

lentekte'en eseteknél; csak hogy ki szabja meg ennek határait? Ennek az elvnek alkalmazása mellett a pap örökös ostromoknak volna kitéve, a mitől őt magasabb erkölcsi érdekek szempontjából okvetlenül megkímélni szükséges. Nem maradhat hátra tehát más, mint az, hogy a temetési beszéd feltétlenül eltöröltessék. Ezt pedig ki merem mondani azért, mert a temetési beszéd eltörlése által, a temetési szertartás áhitatos és építő jellege még távolról sincs veszélyeztetve, ott maradván az ima, a minél magasztosabb, meghatóbb actust képzelnünk sem lehet. Az imát a lelkész minden egyes alkalomnál úgy készíthetné, hogy az alkalmoszerű is s igaz is lehetne s benne a beszéd veszedelmei nélkül megadhatná a halottnak is, az élőknek is a magokét. Ezt a hosszabb, alkalmi imát tartom én a ker. temetkezés legszebb s legméltóbb alakjának, részint a felhozott okoknál fogva, részint pedig azért, mert a gyarló s itélete elé siető ember koporsójához jobban illik a könyörgés, mint akár a dícséret, akár bármilyen más; s mert az ilyen imával való temetkezési mód által megszüntetnének az az egyenlőtlenség, a mely gazdag és szegény ember között, vagyis olyan között, a ki meg tudja fizetni és a ki nem tudja megfizetni a beszédet — még a koporsónál is különbségeket teremtetni s tart fenn s diadalra jutna a keresztyénségnek tiszteletreméltó egyenlőségi elve.

Egyesek talán felhozzák tételelem ellen azt is, hogy nem szabad a prédikálási alkalmakat apasztani. S én is azt mondom, hogy a prédikálási alkalmakat nem szabad apasztani. De szabad a sikerrel kevésbé biztatókat újjakkal, sikerrel jobban biztatókkal felcserélni. Az eltörölt temetési beszédek helyett adjunk a népnek kárpótlást, teremtsünk új prédikálási alkalmakat az esti istentiszteletek meghonosításával! Az esti istentiszteleteket én a vallás-erkölcsi élet ápolására kiváló eszköznek tartom, nemcsak azért, mert a nép a hosszú téli estéken szívesen eltöltene egy órácskát a templomban, de mert a lélek esti hangulata kiválóan alkalmas a hit dolgainak befogadására. Nálunk ezt a kiváló alkalmat s hangulatot még nem használták ki az istenige érdekében, pedig nincs igazunk; a szektáknak e téren való óriási sikerei elég vitágosan szólnak az esteli istentiszteletek mellett s valljuk meg, ez az eljárás mély pszichológiai belátás tanújele.

Átértek végül a temetési szertartásnak néhol szintén jelentékeny alkatrészére: a halotti búcsúztatókra, a melyek iránt, megvallom, nem vagyok magas véleménynyel, mivel az emberi hiúságnak s gyarlóságnak nagy sokaságát juttatják eszembe.

Tudom, hogy a halotti búcsúztatásokat egy tiszteletreméltó érzelem hozta létre, az az érze-

lem t i, a mely az egymástól örökre való kedveseket még utóljára egy pár melegebb szóra, egy istehozzádra készíti s én ezt az érzelmet méltánylom és tiszteltem. De nem tartom sikerültnek azt a kifejezés módját, a mely a temetési búcsúztatókban meghonosult, a mikor az különactusban, hosszú lére eresztve történik s a komoly temetési szertartást gyakran kétes értékű személyi érdekek szolgájává alacsonyítja. Legszörnyűbb fajtája a halotti búcsúztatásoknak a verses búcsúztató, melyet egyes gyülekezetekben a kántorok szoktak végezni sikerült és nem sikerült klapanciákban búcsúztatván a halottakat hozzátartozóiktól. Már magában a gondolat, hogy egy irni és olvasni is alig tudó ember versekben búcsúzik kedveseitől, elég bizar valami, hátha még a tartalmat vesszük szemügyre! Hogy mi minden, gyakran mennyi komikus dolog fordul elő az ilyen búcsúztatásokban, tudja mindenki, a kinek valaha ilyen verses búcsúztatót volt alkalma hallani. S kérdem: mire való a temetéshez a komikum? Minek ennél a komoly funciónál a hozzá többnyire nem értő embereknek kinos verselése? Minek oda az a sok név, annak a sok jó kívánságnak az unalomig való ismétlése? Nézetem szerint mindez inkább esökkenti, mint emeli a szertartás komolyságát és méltóságát.

Tudom, hogy ez nem mindenütt van divatban, de elég sok helyen ahoz, hogy róla megemlékezzünk s eltörlését követeljük.

A nép szereti a búcsúztatókat s a hol a kántor nem csinálja, csináltatja a lelkészszel. Így pl. az én gyülekezetemben is ez utóbbi a divatos. Eleinte megpróbálkoztam leszorítani ezen nálunk már elfajult névhalmazos divatot, de nem sikerült, a nép nagyon ragaszkodik hozzá. S úgy veszem észre, hogy ez a része a temetési szertartásnak az érdeklődés főpontja. Mert beszélhetek én, a legmagasztosabb themáról akár az angyalok nyelvén, a figyelem lanyha; de a mint átmegek a búcsúztatóra, mindenki azonnal a füleit hegyezi s figyel, ki van benne a búcsúztatóban s mit kíván neki a néma halott nevében a pap. S elveszti becsét ő előtte az egész temetés, ha neve a névsorból esetleg kimaradt, vagy talán apró-cseprő dolgai nem juttattak kifejezésre, úgy, a hogy ő szerette volna. S ebből sok nehezeltetés szokott származni család s pap iránt egyaránt. S kérdem: szükség van-e erre egy komoly szertartásnál?

Irigylem azokat a lelkészeket, a kiknek ezzel a kicsinyes szokással nincs dolguk. Mert, hogy mi mindent szeretne ebben a határokat nem ismerő emberi kicsinyesség, hiúság és parádézási hajlam felölelni, azt szinte lehetetlen elbeszélni. A dolog illusztrálására csak néhány epizódot hozok fel lelkési praxisomból.

Egy alkalommal egy idősebb embert temetem és a szokásos búcsúztatóban fiaitól csak így

búcsúztattam, hogy: „Ti, kedves fiaim, vegyétek búcsúját s áldását távozó atyátoknak stb.“ . . . A temetés után azonban mindjárt halottam a zúgolódó megjegyzéseket, hogy így megamúgy, mi lesz a világból, ha már a pap se tiszteli meg az embert Szerintük t. i. ez a tiszteletlenség részemről az volt, hogy nem tettem oda minden gyermek neve elé a tót titulust, te „mno. hovászny“ N. N. Mihály; te „mnohovászny“ N. N. Pál stb. Hiába magyaráztam én aztán, hogy hiszen én az apa nevében szólottam s az apa csak nem szokta fiait külön címekkel titulálni, az mind hiába való volt, a nehezeltetés csak ott maradt a szivekben. S nálunk, fájdalom, ma ott állunk, hogy Isten ments, hogy az ember valakinek a címét el ne találja s a „nemes, nemzeti“ helyett csak „tisztet“, a „nagytekintélyű“ helyett csak „tisztelt“-et mondjon stb

Hát ha még azt vesszük, hogy halvaszületett gyermek is búcsúztatót mondjon a szülőkhöz, a keresztszülőkhöz, a kik lettek volna, ha élve született volna; a szomszédokhoz, a kik lettek volna, ha nem halvaszületik! Ha továbbá a pólyás baba búcsúzik még a hetvenhetedik szomszédjától is, a kit soha sem látott s viszont, a helyzet komikus voltát lehetetlen észre nem venni.

Hát még a nagyoknál! Ott a sok névnek se szeri, se száma Egész listát írunk tele velük! S mi mindenne jó ez! . . . Egy alkalommal a sok név között egy zsidó hangzású nevet is bediktáltak nekem. Kíváncsi lettem, hogy hát ez hogy kerül a credóba. „Hát, kérem alásson, volt a felelet — ettől pálinkát szoktunk hitelbe hordani, hát nem akarjuk, hogy megharagudjék“. . . Szóval itt a búcsúztató, illetve a pap, mint hitelfenntartó s villámhárító szerepelt!

S számtalan ilyen példát tudnék felhozni, a melyek a búcsúztatókra az emberi gyarlóság s hiúság bélyegét nyomják rá. minélfogva azokat a temetési szertartásból törölni határozott nyereségnek tartanám. Van a hiúságból s kicsinyességből amúgy is elég, minek azt még vallási szertartásokkal is tenyészteni! Nem mondom, hogy a helyes modorban mozgó búcsúztatókba is nem lehetne bizonyos építő elemet behozni; nem mondom, hogy pl. egy apának, vagy anyának ajkaira adott búcsúszavak nem lehetnének sokszor megkapóak s jó erkölcsi hatással, de a mily izetlen dolognak tartom egyrészt a halottakkal beszédet tartatni, épúgy más módot is látok másrészt arra nézve, hogy ez az építő elem a temetésnél érvényesüljön. Az t. i. az általam ajánlott alkalmi ima, a melyben kifejezésre juthatna a hála, a könyörgés, a bátorítás, a vigasztalás s minden, a mi szép és felemelő; és pedig szebben és felemelőbben, mint a búcsúztatókban s azoknak hosszú névsorai s izetlenségei nélkül.

Helytelennek tartom azokat a búcsúztatókat is,

a melyeket — különösen az úri temetéseknel a pályatársak szoktak a koporsóknál emondani, a mikor is kiáll egy-egy szónoklasi tehetségéről ismert nagyság s megereszt egy cikornyás búcsú-beszédet, a melyben „az örökké tündöklő csillagtól lefelé a hervadhatlan ibolyáig“ (!) minden előfordul. Sok ilyen beszédet hallottam már az életben s azért tartom őket helyteleneknek, mert legtöbbszörre vallástalanok, pogány izűek. Nagy szavakkal dobálóznak, hirdetik a pótolhatatlan veszteséget, az örök gyászt, örök megsemmisülést, de minden felemelő hittartalom nélkül. Sőt hallottam olyanokat is, a melyek az egyházas felfogásnak egyenes ellentmondásai. S kérдем, kinek van joga azt, a mit én az örökélet beszéde fundamentomán felépítek, a következő pillanatban sarkával megrugdálni? Azt mondom én, hogy minden suszter maradjon a maga kaptafájánál! Lehet valaki szónok, tudhat valaki ékesen beszélni, de azért az ilyen alkalmakkor felszínre hozandó gondolatokat nem tudja mindenki kifejezésre juttatni, pláne ha szíve egészen üres azoktól.

Ilyen okoknál fogva ellensége vagyok a nagyobb temetéseknel szerepelni szokott dalárdáknak is. Elismerem s — mint magam is muzsikus — vallom, hogy zeneileg néha gyönyörű dolgokat reprodukálnak, de ha a darabokat tartalmilag vesszük szemügyre, távolról sem felelnek meg a ker. hit követelményeinek. A temetésnél pedig, mint ker. szertartásnál, ker. énekek, ker. eszme-körből vett gondolatok nyerjenek kifejezést!

A temetési szertartásra nézve tehát oda megy ki szerény véleményem, hogy szorítkozzanak azok egy két szebb rövid énekre s alkalmi imára s a mint az evangélikus papság igyekezzék a temetéseknel megőrizni s fenntartani vezető uralmát s egyedüli szereplést, ép úgy küszöböljön ki belőle minden sallangot s mesterkélt parádét. A liturgiát, a mint mondtam, bár szép és felemelő, hagyjuk meg csak a templomnak, a beszédeket pedig mellőzzük, illetve tartalmukat vigyük át az imába s a búcsúztatót pedig töröljük el.

Meg kell azonban jegyeznem még azt is, hogy a vallási szertartások körül található helytelenségek megszüntetése s az általam helyesnek tartott újítások, a mennyiben azok sok helyütt megcsontosodott szokásokba, az emberi szív mélyén élő hiúsági hajlamokba s más egyebekbe ütköznek, a pap által egymagában sohasem lesznek teljesen keresztülvihetőek. E téren kellő sikereket csak úgy lehetne elérni, ha a papnak kivülről is nyújtanának segédkezet. Minden ilyenfelét azért a zsinatnak kellene körül írni. Az általa hozott határozatokat ki lehetne aztán a gyülekezetekben hirdetni, a mi a pap fellépésének nyomatókat adna s meg kímélne őt az áldatlan

huzavonáktól és harczoktól. Es csak egyszer kelere a jeget megtörni, a dolog aztán könnyen menne; mert a következő nemzedékek szívesen vennék át az új, de nemesebb szokásokat. Áldásos munkát végezne a legközelebbi zsinat, ha tárgyalásai közé az ilyen munkát is fölvenné s az egyházi szertartásokban bizonyos egyöntetőséget létesítene, a mely egyöntetűség egyházunkat mindenesetre jobban emelné, mint ez a mai zűrzavar s a variációknak ismert óriási özöne.

BELFÖLD.

A lelkészek tanuló fiait segélyező egyesület mind azon tisztelt tagjait, a kik a beállott iskolai évben segélyben részesítették öbajtanak, tisztelettel kérem, hogy a segélyezés iránt való folyamodványait alolirott elnöknel október hó 20-ig nyújtsák be felszerelve azokat tanuló fiaik múlt évi bizonyítványával (indexével) és a folyó évi beiratkozásról szóló tanúsítvánnyal. Tavaly 8 lelkésztársunk fia élvezte egyesületünk jótéteményét, az idén is arra fogunk igyekezni, hogy mentül több lelkésztársunk gondját enyhítsük, ha nem is nagy, de jó szívből jövő adományai által.

Orosháza, 1903 szept. Veres József
békési espéres, egyesületi elnök.

A lelkészek tanuló fiait segélyező egyesület azon tisztelt tagjait, a kik akár 1903 ra, akár az előző évekre szóló tagsági díjaikat még be nem küldötték, tisztelettel kérem, hogy ezen kötelezettségöknek október végéig eleget tenni igyekezzenek s az által lehetővé teszik az egyesületnek zavartalan működését és az alapszabályszerű kényszereljárások elkerülését.

Gádoros, 1903. szept. 4. Tisztelettel

Okályi Adolf
lelkész, ügyvivő.

Értesítés. Az egyetemes ev. lelkészvizsgáló bizottság tiszakerületi osztálya e hó 28-ikán Eperjesen, a collegiumban ülést tart. Felhívjuk a tiszai ev. egyházkerületben alkalmazást nyert hazai ev. hitjelölteket, hogy hivánnyal és összes okiratokkal ellátott és Zelenka Pál püspök úrhoz címzett kérvényüket e hó 20-ikáig alulirotnál nyújtsák be. Eperjesen, 1903. szept. 5 ikén Dr. Sztávik Mátyas, ev. theol. dékán.

Felhívás. A magyarhoni e. e. e. gyámintézet az évi közgyűlést szept. 20-án a Luthertársaság pedig igazgatói tanácsi ülését szept. 19-én Szabadkán fogják megtartani. A vendégek érkezése programszerűleg szept. 19-ére van meghatározva. Az elszálasolás eszközölhetése végett kérem kedves vendégeinket lelkészi hivatalomhoz jövetelüket

azzal jelezni, hogy elszálasolá-ukat privát lakásban vagy vendéglőben óhajtják-e? Kelt Szabadkán, 1903. szept. 4. Korossy Emil ev. lelkész.

(Helyreigazítás) Az Evang. Egyház és Iskola f. évi Aug. 27-ki számában a nógrádi ág. hitv. ev. egyházmegye f. évi július hó 15 és 16-án tartott egyházmegyei közgyűléséről, ifj. Szlanesik Pál tollából megjelent ép oly tendenciósus, mint a valóságnak meg nem felelő tudósítására következőket jegyzem meg: Először is kijelentem, hogy ha a tudósításban csak rólam és magamról volna szó, arra nem is reflektálnék, de miután az a közgyűlést, mint egészet érinti és támadja kötelességemnek tartom annak helyreigazítását.

Azt mondja a tudósító úr első sorban, hogy a közgyűlés nem is volt közgyűlés, hanem csak a kiválasztottak brillirozása, a kik miatt mások szóhoz sem juthattak, de őket szólani sem engedik. Hát kérdek én, minden jelen volt — pedig többen mint nyolevanan voltunk jelen — elfogulatlan igazságos embert, nem történt-e, az egyházmegyei közgyűlés megnyitása és annak egész lefolyása annak régi jó hírnevéhez méltóan, tekintélyesen, egyházas szellemben? kik azok a kiválasztottak, a kik brilliroztak és miben? s ki az ki szólani akart és ebben megakadályoztatott? Szerencsére, a mi nógrádi egyházmegyénkben a lelkészi, tanítói kar és a világi elem között a legbensőbb — bizalmas — collegiális viszony uralkodik; ennek megteremtése egyik főterekvésem volt és marad; ez mintegy vezérfonál húzódik végig minden működésünkben; jó hatását érezzük. Avagy azt kívánja talán a tisztelt tudósító úr, hogy az egyházmegyei elnökség az összes egyházak megtisztelő bizalmából nyert tekintélyével most már mintegy visszaélve — merev — rideg és elzárkózott állaspontra helyezkedjék? Hát, igen t. tudósító úr, mi az egyházmegye tekintélyét megtudtuk védeni minden irányban eddig s megfogjuk tartani, védeni ez után is, a hol kell, de hogy nyert hatalmunkban és tekintélyünkben fel-fuvalkodva, azt mindig hangoztassuk, azt éreztessük akkor is, a mikor ennek helye nincs, arra mi nem vagyunk kaphatók. De kik hát tovább azok a kiválasztottak, a kik brilliroztak? Megadom rá a választ. Azok a szakreferensek és előadók a kik a főesperes úr által reá bizott ügyeket oly lelkiismeretesen, szakavatottan, precise referálták, hogy azok majdnem kivétel nélkül a közgyűlés osztatlan tetszésével találkoztak s egyhangulag elfogadtattak. Ezek igen is brilliroztak s adja isten, hogy referenseink mindig is brillirozzanak. Arra pedig, hogy valakitől elvonatott a szó, kérek konkrét esetet; addig ez állítását — mint a valósággal meg nem egyezőt — visszautasítom.

Nem akarok a tudósítás minden pontjára reflektálni, csak két dologra kell még megjegyzést tennem. Az egyik a tudósító úr azon állítása, hogy a kerületi gyűlésre megbízó levéllel való kiküldetés „néhány ember monopoliuma, pénzkérdés.” Nem vall valami nagyon finom érzésre e drasztikus megjegyzés, izléstelen is. Ha jól emlékszem ugyan e kérdésben a két év előtt tartott esperességi gyűlésen Mihalovics Samu béri lelkész barátom, már fel is szólalt, oly értelemben, hogy a kerületre megbízó levéllel való kiküldöttek sora, részben személyi változtatásokkal történjék. En voltam az első ki ezen teljesen méltányos kívánsághoz, hozzájárultam s kértem a közgyűlést, hogy ily módon jelölje tehát s válaszolja meg a küldötteket, a közgyűlés azonban, miután az indítványozó úr is hozzájárult — a régi usust kívánta fenntartani, azt t. i., hogy az esperességi elnökség — tekintetbe véve mindenekelőtt a jelentkezőket — javaslattal áll a közgyűlés elé a megválasztandókat, illetőleg, a kiket a közgyűlés azután rendszerint ki is küld. Ez ellen sem a múlt évi sem ezidei közgyűlésünkön egy hang sem emelkedett; a tudósító úr, ama kifejezése, hogy ezt most sem sikerült keresztül vinni, pedig annyit jelent, mintha ez megkiséreltetett volna, pedig erről szó sem volt. Tessék e tekintetben a jövő évi közgyűlésen határozott indítványt tenni, de e mellett aztán meg is állni. Higyje el — az egyházmegyei elnökségnek nagy szívességet tesz.

Végül — megvallom nem értem — mit célozott azzal az insinuatióval, hogy az „úri osztály sehogyan tud beletörődni az egyházi adózásba” én gyanítom, mely konkrét esetre célozott, nem helyeslem, hogy egyáltalában felhozta, ha azonban erről említést tett, magát az esetet kellett volna a maga egészében ismertetnie. Jól tette, hogy nem tette. A tudósító úr azonban ezen megjegyzésével saját kifejezése szerint az „úri osztályt” — meggyanúsította, — nem értem mit ért Ő a demokraciára e kifejezés alatt, mert én egyházmegyénkben csak egyházi és világi elemet ismerek, s a túl finom distinkciókat nem is akarom ismerni, de a világi elem nevében ezen rossz indulatú insinuatióját visszautasítom. Sőt őszinte örömmel jelzem, hogy hosszú idők óta, nem volt a világi elem, különösen egyházmegyénk 47 egyháza felügyelői karának buzgalma, hithűsége, áldozatkészsége nagyobb, mint most. Adja Isten, hogy ez mindig így legyen, mert annak így kell lenni! Láziban, 1903. aug. hó 31-én Beniczky Árpád, a nógrádi egyházmegye felügyelője.

KÜLFÖLD

A leányokkal való kereskedés gyalázatos üzemének behatóbb tanulmányozása céljára

ból Wagner őrnagy és német egys. titkár a császár támogatásával nagyobb keleti utazásokat tett ez évben a földközi tenger kikötő városaiban. Tanulmányozásainak eredménye a következő: 1. A német leányokkal való kereskedés a földközi tenger kikötőiben kisebb jelentőségű. 2. A német hajókon a kereskedés egyáltalában nem észlelhető. 3. Genua és Triest a veszedelmes pont. 4. A kikötői és vasúti rendőrség nem elég biztosíték a leánykereskedők üzemei ellen. 5. A Genuán és Triesten át szállított német leányokat nem Braziliában és Argentiniában, hanem Indiában és Kapstadban adják el. Személyesen szerzett tapasztalatai alapján Genuában, Triestben, Nápolyban, Konstantinápolyban, Alexandriában, Bordeauxban és Lisszabonban erősebb nemzetközi felügyeletre van szükség, mi célból a Svájcban közelébb megtartandó nemzetközi kongresszuson egy állandó bizottság lesz szervezendő. Örvendetes dolog, hogy modern életünk e legsötétebb pontjára is kezdenek nemzetközi alapon komolyabb figyelmet fordítani. Sajnosan tudjuk, hogy a kérdés bennünket is igen közelről érdekel.

Krauss F. A. az elhunyt nagyhirű freiburgi liberalis kath. egyháztörténettanár irod. hagyatékából igen érdekes és tanulságos cikksorozatot közöl a müncheni „Allg. Ztg.“, a melyben azt olvassuk, hogy XIII. Leo pápa uralkodása első éveiben komoly kísérletet tett arra nézve, hogy I. Vilmos császár segítségével visszahódítsa az egységes olasz birodalomhoz csatolt egyházi államot, s hogy ilyen értelemben Ledochovszky bíboros is tett már Versaillesben kísérletet. Csak természetesnek találjuk, hogy a kísérlet Vilmos császár komoly ellenkezésén hajótörést szenvedett. Majd így folytatja Krauss: A mint Németország Roma szándékait megghiúsította, azonnal változott a vatikán politikája Németország irányában, változott pedig — mint Krauss helyesen mondja — „nicht bloss von uns, sondern gegen uns.“ Még az 1879—1889 években is több ízben kijelentette a pápa, hogy a német császárban látja — bár prot. vallású — a monarchikus eszmék leghivebb őrzőjét és legerősebb képviselőjét, s ő maga is hajlandó ott abban a politikában önzetlenül támogatni. Még az 1889. novemberi encyklikában elítélte a pápa, mint ész és keresztyénellenes intézményt s az állami rendet alapjaiban felforgató politikát, a regimen popularét, s több ízben hangoztatta, hogy e meggyőződéséről és állandó politikai irányelvéről Németországban és Berliuben is tudomást vegyenek. Azonban 1886—1899. között a pápa keze mindinkább és inkább Franciaország s a monarchia-ellenes demokratia karjaiba került. Majd részletesen fejtegeti Krauss, hogy hova tovább Leo pápa a ma már bukott Rampolla segítségével a hármas szövetséggel ellentétes s a forradalommal

kacérkodó politika hálójába jutott, a melyben a jezsuiták voltak az ő legerősebb támaszai. Végül Leo pápa e politikai ingadozásáról még azt jegyzi meg Krauss közleménye, hogy ezzel a pápaság s a modern emberiség történetének egy feletté fontos és következményeiben végzetes lapja megfordított. Korunk anyagi irányának gondolat szegénysége mellett vált az a körülmény, hogy a pápas politika e Pál fordulását az irányadó tényezők észre nem vették s a szellemi evolúciókkal szemben képtelenné bizonyultak. Ilyen volt Krauss tanár szerint is Leo pápa állítólagos „bákepolitikája.“

A német „Luth. Gotteskasten“ múlt évi bevételei a következők voltak: Bajorországból 16663, Braunschweighból 1010, Elzász Lotharingiából 10625, Hamburgból 7345. Hannoverából 19676 + 2504. Lauenburgból 566, Lippe-Detmoldból 476. Mecklenburgból 10304, Oldenburgból 408, Ruseból 1119. Szászországból 28713 Sleszvig Holsteinből 7201, Thüringiából 875 s Württembergből 5121, vagyis mindössze: 112556 márka. Az 1901 évben 118223 márka folyt be, mi mellett a Gotteskasten mecklenburgi fiókja igen nagy összegeket az osztrák ev. reformmozgalomra is gyűjtött. Poroszország ev. luth. egyházának „Gotteskasten“ je (boroszlói zsinat), a melynek 1075 tagja van, az elmúlt évben 2740 márkát gyűjtött. Nagy kár, hogy ez áldásos tevékenységű ev. egyesület igen gyakran ellentétes egyházpolitikát folytat a Gusztáv-Adolfegylet egyetemes ev. prot. szeretet munkásságával. De így is örömmel jegyezzük az ő buzgólkodását s a jövőben is figyelemmel kísérjük az ő mozgólódásait.

A statisztika korunk egyik legérdekesebb és legtanulságosabb tudományága. Ezen b u r g a minap, mint olvastam, Németország, Ausztria és a Svájc egyetemi tanárainak életkorára is terjesztette ki annak kérlelhetlenül szóló számait. Nevezett országok egyetemén az 1901—1902. tanév téli felében 1500 tanár tanított. Ezeknek átlagos kora 53·4, azelőtt 10 évvel volt 51½ év. Az egyes fakultások tanárainak életkora között igen csekély a különbség. 200 theol. professornak átlagos életkora 54·2, 226 jogtanárnak ugyanaz s 259 orvostanárnak 54·8 év. A legöregebb tanárok a berlini, müncheni és lipcei, s a legfiatalabbak a bonni, heidelbergi, bécsi és strassburgi egyetemen tanítanak. Tudjuk, hogy Hase, a theologus, Mommsen, a jogtudós, Ranke, a történetíró, Rosenberger, a matematikus késő vénsegeig tanított. Általában a tanárok és lelkészek nagy életkort érnek el.

A z e g y e t n é m e t n y u g d i j i n t é z e t n e k, mely W u n d e r h a l l e i tanár vezetése alatt az elaggott és szolgálatra képtelen tanítónők és nevelőnők intézete, van ma 3835 tagja s 14,428 márka biztosított nyugdíjösszege, vagyis 135 taggal és 50,944 márkával több, mint az előző év-

ben. Vagyona 8.162,479, tartalékalapja 163,472 márka 800 intézeti tag 245,512 márka nyugdíjat élvez. Az intézet a porosz közoktatásügyi kormány felügyelete alatt áll s részéről tavaly is 3600 márka segélyben részesült. A nyugdíjintézet évi segélyeket is szokott kiosztani. Így az elmúlt évben 411 tagnak 15,203,75 márkát. A nyugdíj biztosítása és rendezése ügyében jóval előbbre vannak ma már Németországban, mint Magyarországon. Mi lelkészek és theol. tanárok azt hiszem a nyugdíjügynek még csak a legkezdetlegesebb kezdetén vagyunk.

A h a n n o v e r a i t h e o l. szünnap tanfolyamon okt. 12—15 napjain R e i s c h l e hallei tanár „a theologiáról és a vallástörténetről,” D r e w s giesseni tanár „a XIX. század egyházi szónoklatáról,” D o b s c h ü t z jeni tanár „az apostoli korszak problémáiról,” S c h u c h h a r d t hannoverai tanár „a babilóniai ásatásokról” tart előadást. Az egyes előadásokat külön meg is vitatják. — Azt olvasom továbbá, hogy az újonnan létesült s t r a s s b u r g i k a t h, t h e o l. fakultás leendő tanárai: S c h ä f e r Boroszlóból, E h r h a r d, az ismert nevű reformkath. egyháztörténetirő Freiburgból, S c h r ö d e r Müns-terből, M ü l l e r és L a n z a strassburgi püspöki theol. semináriumból s magántanároknak F a u l h a b e r Würzburgból és W e l t e r Münchenből. Tudjuk, hogy annak az új fakultásnak egyik leglelkesebb és leghathatósabb előmozdítója volt H e r t l i n g báró, a strassburgi történettanár. Figyelemmel fogjuk kísérni az új fakultás tudományos theol. irodalmi munkálkodását.

Prágában lélekemelő Husz ünnepélyt rendeztek a cseh politikások ellenkezése dacára ez év tavaszán, kik annak reformátori jelentőségét elhomályosítani igyekeztek minden áron. Prot. körökben azonban azt is konstatálták, hogy főleg a múlt cseh ifjúság volt az, a mely Husz reformátori alap gondolatainak lehető méltatására és megünneplésére törekedett. Azt olvasom, hogy a könyvkereskedői kirakatokban Husz mellett Luther képe is volt látható, s hogy az ifjúság protestáló gyűléseket rendezett Husz és Luther reformátori emlékének klerikális szidalmazása ellen. Így az ünnepély előestéjén Cisar superintendens Husz vallásos reformátori jelentőségéről is tarthatott nagyobb közönség jelenlétében előadást, s hogy a hallgatók között számos cseh kath. férfi is volt látható. Nevezett előadásában a német eredetű vikáriusokat arra intette, hogy nem német radikális politikát kövessenek, hanem inkább vallásos oktatást és lelkipásztori gondozást folytassanak. A nagy német politika követése a vikáriusok részéről akadályozza az ev. reform mozgalom terjedését Ausztriában. Forrásunk is megjegyzi, hogy Ausztriában nem a nemzetiségi eszme, hanem az evangélium terjesztése és erősítése a reform kath.

lakosság körében a fő dolog. Örömmel jelezzük az osztrák ev. reformmozgalom e folytonos megizmosodását.

A wuppertáli ünnepi hét aug. 2—9 napjain folyt le. 110 egyházi beszédet s számos szabad egyesületi értekezletet tartottak azon. Gyakorlatias irányú munkásságának főbb ágai: a dél-nyugati ifjúsági egyesület, a német ev. társaság, a bergi bibliai társulat, a kék keresztgyelet, a rajnai missiói társulat, az egyházi szociális értekezlet, az általános egyházi értekezlet, a vasárnapi iskolaügy értekezlete, a lelkészi értekezlet, az amerikai német protestánsok ev. értekezlete, stb. A gyakorlati egyházi életnek s a ker. szeretet tevékenységnek gazdag fejezete évről-évre ez ünnepi hét Németországban.

A z e v. e g y h á z i s e g é l y e g y l e t ez év július havában Berlinben tartotta a kir. vár helyiségében a német császárné jelenlétében 15 évi rendes közgyűlését. G o l t z apát terjesztette elő a szokásos évi jelentést, a melyből megtudjuk, hogy a kollektá 27250 márkát eredményezett. Munkásságának főbb körei Boroszló, Magdeburg, Königsberg, Stettin, Halle és Altona városi misszióinak fölsegélyezése. A fiókegyetek 181.000 márkát gyűjtöttek, a miből 100.000 magára Berlinre esik. A fiókegyetek élén áll a berlini segélyegylet. 12 év alatt diakonisszáinak száma 43 ról 118-ra, a gondozott családok 943 ról 3379-re, az ápolási napok és éjjelek 10,387 ról 40.091-re, s a költségek 45,016 márkáról 100,912 márkára emelkedtek. A beteges egyházkelő asszonyok alapjának, a melyet a császárné létesített, ma 104,150 márka vagyona van. Egyik ága a templomépítési egyesület, a melynek a Vilmos császár emléktemplomnak díszítésére 560,000 márka áll rendelkezésére. Berlinen kívül fekvő templomokra 49 000 márkát fordított. Az ev. egyházi segélyegyletnek múlt évi bevétele 312 236 03, kiadása 222 289 45, maradványa 89,946 58 márka 610 fiókegyletének átlagos költségvetése 1½ millió márka. Lelkes pénztárosa M i r b a c h báró, az ismert nevű főudvarmester, a kinek jelentése élenken világítja meg a segélyegylet áldásos munkásságát. Az 1888—1902. években a bevételek 90.000 márkáról 246.000-re, s a kiadások 58.000-ról 250.000 márkára emelkedtek. A fiókegyleteket is ide számítva, a kiadás összesen 350,000 márkára tehető, 1888—1903 ig gyűjtött 5 636,670 márkát, — maga Berlin gyűjtött 3 milliót és segélyezésre fordított 2 982.700 márkát. Maga a templomépítési egyesület Berlinre 11 milliót, s a vidékre 1893. óta 1½ milliót fordított. Valóban facta loquuntur!

S i n d w i r n o c h e v a n g e l i s c h? cím alatt egy nagy föltűnést keltő irat jelent meg Wittenbergben W e i n s c h m a n n könyvkiadó vállalatában G a n d e r t söllichau lelkész tollából, a melyben ritka őszinteséggel feltárja ev. egyházuuk

szinte vérünkbe átnent fölb tévedéseit, visszaéléseit és bajait a tan elfogása s az egyházi gyakorlat tekintetében egyaránt. Ilyenek lát a hit által való megigazulásban, a künbáns a megterés tanában, az abszolutióban, a konfirmáció gyakorlatában stb. s nem egy helyütt valóban igaza is van a figyelme szerzőnek. A reformáció közel lévő 400 éves jubileumára (1917) való tekintettel kiadja a jelszót, mely így hangzik: így nem mehet tovább, revisióra van szükség felülről lefelé. El a farizeusok és sadduceusok, pópisták és humanisták, orthodoxok és pietisták s a racionalisták hamis művével Szerző szerint gyökeres újabb Lutheri reformációra van szükségünk. A mivel alkalomadtán behatóbban is ismertetjük olvasóinkat.

(Eperjes)

Dr. Szlavik Mátyás.

IRODALOM.

Tanítók és tanítónők szives figyelmebe! S t a m p f e l Károly kiadásában Pozsonyban bő terjedelemben megjelent a jó hírnévnek örvendő és kedvelt Tanítók úgyszintén tanítónők naptára az 1903—1904. iskolai évre. Szerkesztette P a p p Sándor kir. tanfelügyelő. Benne van a teljes naptári részen kívül kalkulus könyvtiszta- és táblapapíros, továbbá a népiskolákra vonatkozó törvények és rendeletek közül mindaz, mire a tanítónak leggyakrabban szüksége van. — **Ára** e naptáraknak diszes aranyozott vászonkötésben egyenként 1 korona 20 fillér. Postán bérmentve küldve 1 korona 40 fillér. Az összeg legcélszerűbben postautalványon küldhető be.

Megjelent N e m e s Károly diósgyőri ev. lelkész „Vallástana evang. népiskolák felsőbb osztálya számára“ II-dik kiadásban. **Ára** 50 fillér. **Erdeklődőknek** mutatóvány példányt szivesen küld szerző, ha ez iránt hozzája fordulnak.

Napoleon császár jelleméről már sokat irtak, de a lángész titkát és az emberi elhatározások végső okát senkinek sem sikerül kifürkészni. A francia inperátor Julius Caesar egyenrangú örökösének tartja magát. Gyermekekorában elnyomottnak érezte magát és egész hazáját; természetes, hogy úr akart lenni. Corsicában már Newton és Rousseau hatása alatt áll és férfikorában egész erejét arra fordítja, hogy gyermekábrándjait megvalósítsa. A legmerészebb röptű nagyravágyás a legközvetlenebb célszerűség tudattal egyesülnek benne. Sikereinek titka abban áll, hogy mindent maga végez. Szellemi képességének kettő az iránya: ropant emlékezet, de nem az egyes adatokat, hanem az egész összefüggést magába foglaló és határtalan,

erővel telen munkásság. Egész Európát térképnek nézi, melyen hadai az előirt utakon és előirt időközön haladnak előre, meghatározva, hogy Marergerál, Austerlitznál várja a nagy csatát. Epen ily biztos a belső igazgatása is. Bécsben, Berlinben lényvtárára gondol és Moszkvából igazgatja a párisi színházat. Nemcsak a maga diplomatiáját igazgatja, hanem hívei és kémei által irányt ad a többi állam politikájának is „A munka az én elemem, arra születtem“ szokta mondani.

Az embereket szigoruan ítélte meg; nem hitt öszinteségben, önzetlenségben. „Higye el, mondta egyszer Melzi hercegnek, csak hatalomra és pénzre kell törekedni, a többi semmi.“ Nem hitt a valóságban sem, nem hitt a szerelemben sem. A nőt megvetette, de félt tőle. Ő a ki mindenben uralkodni akart, félt attól a szolgálattól, a mely nélkül a szerelem el nem képzeltető. Híján volt minden lovagiasságnak, gyakran az udvariasságnak is Szerelme Josephine iránt mégis igazi romantikus szerelem. Lelkében rettenetes cynismus volt, de Metternich lényegében határozottan erkölcsösnek tartotta hatalmas ellenfelét.

Ennek a hatalmas hősnek jellemvonásait, lelki arcképét rajzolja meg a Nagy Képes Világtörténet X. kötetének most megjelent 194. füzet.

A 12 kötetes nagy munka szerkesztője Marcali Henrik, egyetemi tanár, ki egyúttal a kötet írója is. Egy-egy gazdagon illusztrált kötet ára diszes félbörkötésben 16 korona; füzetenként is kapható 60 fillérjével. Megjelen minden héten egy füzet. Kapható a kiadónál (Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság Budapest, VIII. Üllői-út 18. sz.) s minden hazai könyvkereskedés utján, havi részletfizetésre is.

Kuruc Ujság címen új krajcáros napilap indult meg Budapesten. A függetlenségi pártnak új lapja ez, melybe Kossuth Ferenc, Thaly Kalmán, Éarabás Béla stb. irnak. A ki e lap terjesztésével, kolportázsával számottevő haszon mellett foglalkozni akar, forduljon a „Kuruc Ujság“ kiadóhivatalához Budapest IV., Vármegyevtca 11.

TEMETŐ.

A pivnicai ág. ev. egyházközség úgy a maga, mint az elhunyt mélyen sujtott családja nevében is jelenti az érdemdús tanítója, Mohácsy Jánosnak folyó évi szeptember hó 2-án délután 4 órakor, hosszas betegség után, életének 54-ik évében bekövetkezett gyászos elhunytát.

ÜZENETEK

Kézirat visszaküldésére nem vállalkozunk.

P. J. Idő rövidsége miatt el nem küldhettük,
— **M. P.** Szívesen.

KÁPLÁNT

keresek. Pályázótól megkivántatik, hogy a **magyar és tót** nyelvet kifogástalanul beszélje. — Díjazása lakás és évi 1200 kor. Békéscsabán, 1903.

Koren Pál

ev. lelkész.

Pályázat.

A zólyomi ág. hitv. ev. ker. egyháznál megüresedett

hitoktató segédlelkész

állásra pályázat hirdettetik. A hitoktató segédlelkész javadalma egy bútorozott szobából álló lakás s évi 1200 korona fizetés; kötelességei: hitoktatás az állami elemi és ismétlő iskolában heti 9 óra s az egyházi funkcióknak a lelkésszel főlváltva való végzése — Az állás lehetőleg azonnal elfoglalandó.

Zólyom, 1903. aug. 18.

Dr Huszagh István,
egyh. felügyelő.

Blatniczky Pál,
ev. lelkész.

Lelkész és tanító urak szíves figyelmébe.

Kaphatok nálam

ISKOLAI ANYAKÖNYVEK,
ISKOLAI NAPLÓK

MULASZTÁSI NAPLÓK,

továbbá

KERESZTÉSI, ESKETÉSI ÉS HAZAZOZÁSI
ANYAKÖNYVEK

KIVONATOK

s vállalkozom bármily nagy terjedelmű

MŰVEK,

JEGYZŐKÖNYVEK és ISKOLAI KÖNYVEK,

végre

ROVATOS IVEK

elkészítésére.

A megrendelt tárgyakat kívánatra bekötve szállítom.

VERES LAJOS Orosháza n.

HÖNIG FRIGYES

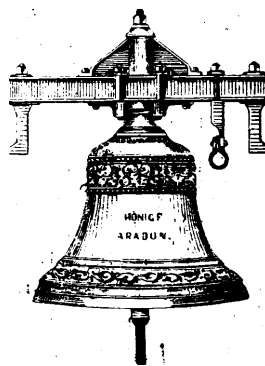
gőzüzemre berendezett

harang és ércöntője, szivattyúgára

ARAD, Rákóczy-utca II—28. szám.

Alapított 1840-ben.

A legnagyobb állami éremmel kitüntetve 1890-ben

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben **40% súly és ár megtakarítás** érik el.

Kitünő jó hang és tartósságáért **10 évi szavatolás!**

A legkedvezőbb fizetés feltételek!

Vasuti szállítás ingyen.

Forgatható vasharangfelszerelések és vas harangállványok. **Régi harangoknak** forgatható vasszerelésre való átalakításuk mellett **új harangokkal való becserélésük.**

Bővebb felvilágosítás és képes árlapok kívánatra díjmentesen küldetnek.

12—8